

Izabela Lewandowska

Agencja Nieruchomości Rolnych w Warszawie

Dopłaty do kapitału źródłem finansowania działalności rozwojowej w spółkach hodowlanych ANR

Wstęp

Spółki hodowlane Agencji Nieruchomości Rolnych powstały w wyniku rozpoczętego z początkiem lat dziewięćdziesiątych procesu przekształceń własnościowych sektora rolnego w Polsce [Runowski 1995, s. 174–179; Dzun 2001, s. 159–160]. Tworzono je głównie na bazie państwowych ośrodków hodowli zarodowej, stadnin koni i stacji hodowli roślin [Woś 2007, s. 370]. Z uwagi na ich bardzo ważną rolę w kreowaniu i upowszechnianiu postępu biologicznego w polskim rolnictwie, który jest uważany za najważniejszy czynnik oddziałujący na wzrost efektywności rolniczej, zarówno z punktu widzenia wzrostu ilości jak i jakości produktów rolnych, zostały objęte innym sposobem przekształceń własnościowych niż typowe państwowe gospodarstwa rolne. Po przejściu do Zasobu WRSP zostały poddane restrukturyzacji, polegającej na wydzieleniu tych części dawnych przedsiębiorstw, które nie były niezbędne do prowadzenia prac hodowlanych. Ukształtowanym w wyniku restrukturyzacji gospodarstwom hodowlanym nadano formę prawną spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, gdzie jedynym udziałowcem została ANR¹, która w formie aportu wniosła do tych spółek majątek obrotowy, trwałe ruchome i ośrodki gospodarcze, natomiast ziemia była przedmiotem dzierżawy [Ziętara 2002, s. 70]. Po restrukturyzacji i koncentracji prac hodowlanych powołano do życia 107 spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, w tym: 38 spółek hodowli roślin, 32 spółki hodowli zwierząt, 30 spółek stadnin koni, 4 spółki stad ogierów oraz 3 spółki treningu i szkolenia koni [Kozłowska-Burdziak 2006, s. 228–229], spośród których 43 zostały uznane za strategiczne, czyli szczególnie ważne dla postępu biologicznego [Ziętara 2002, s. 70]. Zmiany w zakresie finansowania prac hodowlanych przyczyniły się do dalszych przekształceń. W 2003 roku Minister Rolnictwa i Rozwoju

¹ W 2003 roku na mocy ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego AWRSP zmieniła nazwę na Agencję Nieruchomości Rolnych (ANR).

Wsi ustalił w drodze rozporządzenia listę 58 spółek o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej [Dz.U. z 2003 r. Nr 80, poz. 726 z późn. zm.], a z dniem 7 lutego 2004 roku do wykazu spółek strategicznych dodano jeszcze jedną spółkę [Dz.U. z 2004 Nr 9, poz. 72]. Od 31.12.2007 roku liczba spółek strategicznych ulegała zmianie. Obecnie ANR wykonuje prawo własności w stosunku do 50 spółek, w tym do 9 spółek hodowli roślin, 20 spółek hodowli koni oraz 21 spółek hodowli pozostałych zwierząt gospodarskich.

Strategiczne spółki hodowlane odgrywały i nadal odgrywają bardzo ważną rolę w kreowaniu i upowszechnianiu postępu biologicznego w polskim rolnictwie. W spółkach tych zgrupowany jest najcenniejszy materiał genetyczny roślinny i zwierzęcy, który stanowi podstawową bazę do realizacji programów hodowlanych [Woś 2007, s. 370], zwłaszcza w hodowli roślin, bydła i koni. Prowadzona w nich działalność w zakresie postępu biologicznego spełnia znamiona definicji wytwarzania dóbr o charakterze publicznym, z których korzysta całe polskie rolnictwo [Dzun 2002, s. 188–189].

Spółki w momencie ich powołania przejęły z jednostek macierzystych nie tylko składniki majątkowe, ale również część ciężących na nich zobowiązań. Dla poprawy stanu ekonomiczno – finansowego konieczne było ich dokapitalizowanie. Przyjęta dla przedsiębiorstw hodowlanych forma prawna nakładała na nie obowiązek efektywnego działania w warunkach gospodarki rynkowej, czyli pokrywania kosztów z uzyskiwanych przychodów, a także osiąganie zysków. Jednocześnie zadaniem statutowym nowo powołanych spółek było prowadzenie hodowli roślin i zwierząt.

Uzasadnieniem dodatkowym zasilenia spółek w formie dopłat do kapitału była potrzeba modernizacji technologicznej tej grupy przedsiębiorstw, aby dostosować spółki do potrzeb rynku i wymagań unijnych. W interesie Wspólnika było zatem unowocześnienie tych przedsiębiorstw, tak by zwiększyć ich zdolność konkurencyjną na rynku europejskim.

W związku z tym powstał zamysł przeanalizowania dopłat do kapitału jako źródła finansowania działalności rozwojowej w spółkach hodowlanych ANR.

Zasilanie finansowe przedsiębiorstwa

Kapitał potrzebny do finansowania działalności bieżącej i rozwojowej przedsiębiorstwa może pochodzić z różnych źródeł i dopływać w różnej formie. W zależności od zastosowanych źródeł finansowania majątku możemy wyróżnić cztery podstawowe formy finansowania [Janasz K., Janasz K., Wiśniewska 2007, s. 309], czyli:

- finansowanie własne zewnętrzne,
- samofinansowanie,
- finansowanie dłużne,
- finansowanie hybrydowe.

Uzyskiwanie kapitału ze źródeł zewnętrznych własnych następuje w różnej postaci w zależności od formy organizacyjno – prawnej przedsiębiorstwa. Według Szczepańskiego i Szyszko [2007, s. 66] kapitał dopływa do przedsiębiorstwa w postaci wkładów, udziałów, z tytułu sprzedaży akcji z pierwszej i kolejnych emisji, dopłat akcjonariuszy, dotacji, wpłaty wpisowego oraz dopłat wspólników.

Spółki hodowlane, którym nadano formę spółki z ograniczoną odpowiedzialnością są typowymi spółkami kapitałowymi, które posiadają osobowość prawną i funkcjonują na podstawie przepisów prawa handlowego w oparciu o umowę spółki zawartą w formie aktu notarialnego [Pastusiak 2003, s. 16] i w związku z tym mogły pozyskać kapitał własny z dopłat wspólników.

Zasady wnoszenia dopłat do kapitału wspólników regulują przepisy art. 177–179 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych [Dz U. z 2000 r. Nr 94, poz. 1037, z późn. zm.]. Możliwość uchwalenia dopłat przez Zgromadzenie Wspólników musi wynikać z umowy spółki, która może ograniczać obowiązek dopłat warunkiem lub terminem. Dopłaty wspólników z reguły mogą być ustalane w relacji do udziałów i mogą być nałożone tylko umową spółki. Uchwała wspólników podjęta bezwzględną większością oddanych głosów winna określać tryb, warunki i terminy ich wnoszenia oraz wysokość, przeznaczenie i charakter dopłaty. Zawarte w uchwale wspólników warunki są obowiązkowe i udziałowcy nie mogą być zwolnieni z ich wypełnienia. Decyzje co do wysokości i terminu wnoszenia dopłat musi odpowiadać zapisom umowy. Mogą mieć charakter zwrotny lub bezzwrotny. Dopłaty stają się bezzwrotne w przypadku postawienia spółki w stan likwidacji lub upadłości, natomiast mogą być zwracane wspólnikom, jeżeli nie są wymagane na pokrycie straty wykazanej w sprawozdaniu finansowym. Wniesione przez wspólników dopłaty mogą być przeznaczone na pokrycie strat bilansowych, działalność inwestycyjną oraz każdą inną działalność określoną w uchwale wspólników.

Dopłaty do kapitału nie mają wpływu na wynik finansowy, a tym samym na wysokość podatku dochodowego. Nie wpływają na powiększenie udziałów wspólników, a zatem i kapitału zakładowego spółki. Zwiększeniu ulegają natomiast środki własne, co pozytywnie wpływa na wizerunek finansowy spółki, przez co łatwiejsze może okazać się również uzyskanie dodatkowego finansowania zewnętrznego.

System wsparcia finansowego spółek hodowli roślin i zwierząt ze środków ANR

Od 2001 roku w spółkach hodowlanych realizowany był program pod nazwą „Koncepcja wsparcia finansowego programu restrukturyzacji strategicznych spółek hodowlanych AWRSP”, którego celem było stworzenie w tych przedsiębiorstwach stabilnych warunków do prowadzenia i rozwoju hodowli roślin i zwierząt oraz umocnienia ich pozycji ekonomicznej.

Podstawowym warunkiem przyznania spółce dopłaty do kapitału na częściowe sfinansowanie kosztów inwestycji było przedstawienie przez zarząd spółki całościowego programu restrukturyzacji organizacyjnej, majątkowej i kosztowej przedsiębiorstwa, uwzględniającego nowe inwestycje i wskazującego trwałą zdolność przedsiębiorstwa do generowania zysków. Oznaczało to, że wraz z realizowaną działalnością inwestycyjną prowadzącą do unowocześniania zaplecza technicznego i hodowlanego, nastąpić musi szereg zmian w organizacji produkcji i poziomie kosztów przedsiębiorstwa, gwarantujących wysoką jego sprawność produkcyjną, hodowlaną i ekonomiczno – finansową.

Każda ze spółek mogła ubiegać się o dopłatę pod warunkiem, że 25% kosztów inwestycji pokryje ze środków własnych.

Wniosek o przyznanie dopłaty do kapitału musiał zawierać opis całości działań dostosowawczych, w szczególności zarząd spółki musiał wykazać:

- celowość proponowanej inwestycji, z punktu widzenia hodowli;
- zgodność założeń inwestycji z najnowszymi osiągnięciami w danej dziedzinie hodowli;
- wpływ inwestycji na poziom hodowli oraz jakość uzyskiwanych produktów i wzrostu ich konkurencyjności na rynku, oraz skutki dla środowiska naturalnego;
- wpływ inwestycji na warunki pracy, pracochłonność produkcji i koszty pracy oraz sposoby obniżenia kosztów produkcji;
- wpływ inwestycji na organizację i ekonomikę całego przedsiębiorstwa;
- celowość przyznania wnioskowanej dopłaty do kapitału z określeniem sposobu jej wykorzystania i wpływu na sytuację ekonomiczno finansową przedsiębiorstwa.

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, Agencja zgodnie z postanowieniami Traktatu Akcesyjnego mogła nadal udzielać wsparcia finansowego spółkom hodowlanym na warunkach obowiązujących przed akcesją Polski do Unii Europejskiej, ponieważ za pośrednictwem Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi zgłosiła Komisji Europejskiej program pod nazwą „Dofinansowanie realizacji programów hodowlanych w spółkach Agencji Nieruchomości Rol-

nych” jako jedną z form „pomocy istniejącej” udzielanej w rolnictwie. Jednak wsparcie działań związanych z rozwojem hodowli roślin i zwierząt prowadzonej przez spółki strategiczne mogło być udzielane tylko do 30 kwietnia 2007 roku, czyli w okresie trzyletnim od daty akcesji.

Program ten umożliwiał wsparcie finansowe w formie dopłat do kapitału dla spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej w zakresie:

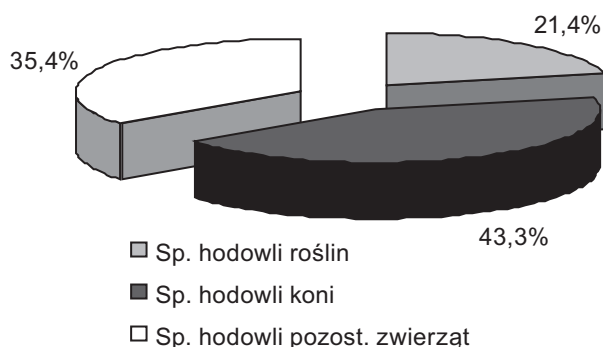
- zakupu materiału hodowlanego, nasienia i zarodków w spółkach hodowli zwierząt;
- wytwarzania materiałów wyjściowych do hodowli roślin oraz ochrony zasobów genowych roślin w spółkach hodowli roślin;
- inwestycji przystosowania stanowisk zwierząt, przechowalnictwa produktów roślinnych i zwierzęcych oraz wdrażania najnowszych osiągnięć w genetyce roślin i zwierząt;
- nabycia lub wytworzenia środków trwałych służących do produkcji;
- prowadzenia prac badawczo wdrożeniowych w hodowli twórczej,
- pokrycia strat bilansowych.

Aby otrzymać dofinansowanie spółka musiała również wykazać, że inwestycja wprowadza innowację technologiczną lub wpływa na poprawę stanu środowiska lub dobrostanu zwierząt, udział własny musiał wynieść co najmniej 25% kosztów inwestycji, a wniosek o wsparcie finansowe złożony przed rozpoczęciem inwestycji musiał uzyskać potwierdzenie przyjęcia do realizacji w formie uchwały Wspólnika.

Poziom wsparcia finansowego udzielonego przez ANR spółkom hodowlanym w latach 2001–2007

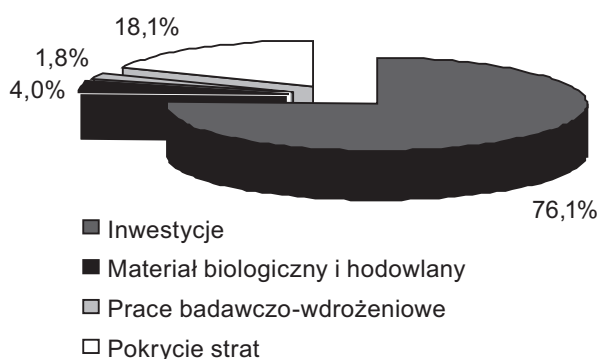
Wielkość wsparcia finansowego realizowanego poprzez dopłaty Wspólnika do kapitału spółek hodowlanych wyniosła w badanym okresie 293,2 mln zł. Największe zasilenie kapitału uzyskały spółki hodowli koni, które otrzymały 126,8 mln zł, co stanowiło 44% całości wsparcia finansowego, najmniejsze spółki hodowli roślin, które otrzymały 62,6 mln zł, co zaprezentowano na rysunku 1.

Dopłaty do kapitału były przede wszystkim źródłem finansowania działalności inwestycyjnej w spółkach hodowlanych. Z tych 293,2 mln zł 76% przeznaczono na inwestycje (rys. 2). Inwestycje, które powinny wynikać ze ściśle określonych potrzeb i umożliwiać jednostce gospodarczej spełnienie postanowionych przed nią zadań [Manteuffel 1981, s. 564], którymi było prowadzenie hodowli twórczej i zachowawczej roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt

Rysunek 1

Udział spółek w dofinansowaniu udzielonym przez ANR w latach 2001–2007 (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ANR.

Rysunek 2

Struktura dopłat do kapitału w latach 2001–2007 (%)

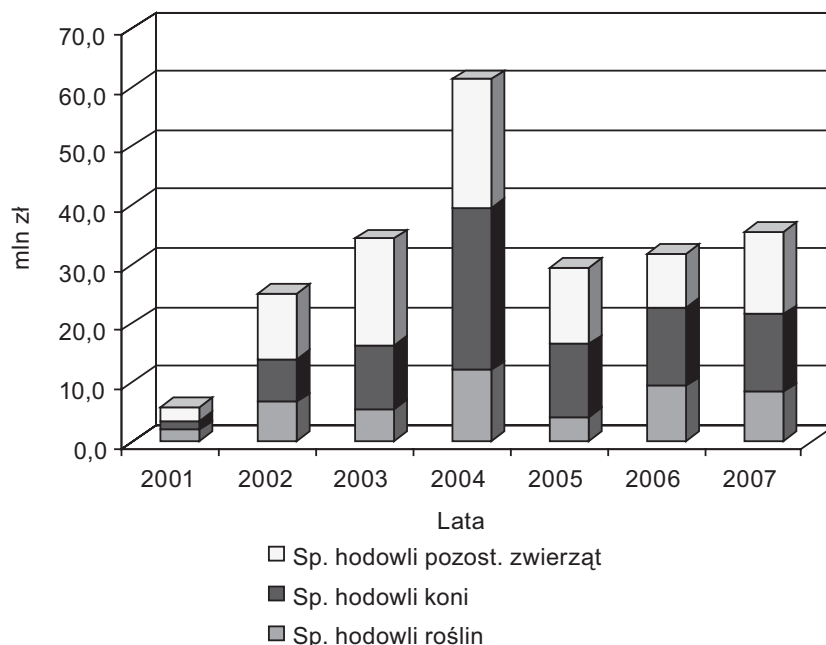
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ANR.

gospodarskich, właściwa realizacja programów hodowlanych oraz tworzenie postępu biologicznego dla jak najpełniejszego zaspokojenia potrzeb polskiego rolnictwa.

Agencja w ramach Koncepcji do 31.12.2003 roku dofinansowała inwestycje na kwotę 65,3 mln zł, w tym spółkom hodowli roślin przekazała 13,9 mln zł, spółkom hodowli koni 19,6 mln zł i spółkom hodowli pozostałych zwierząt gospodarskich 31,7 mln zł. Dzięki temu wsparciu w spółkach hodowli roślin zmodernizowane zostały laboratoria hodowlane, szklarnie, przechowalnie materiałów hodowlanych, magazyny nasienne oraz zakupiono nowoczesny sprzęt poletkowy. W spółkach hodowli koni rozbudowano stacje inseminacji klaczy,

wybudowano hale do treningu klaczy, obory wolnostanowiskowe oraz zakupiono maszyny i urządzenia. Z kolei w spółkach hodowli pozostałych zwierząt gospodarskich wybudowano obory wolnostanowiskowe, płyty gnojowe, silosy na kiszonkę, laboratoria do przechowania zarodków, zmodernizowano obory, fermę trzody chlewnej oraz budynki gospodarczo – inwentarskie dla celów hodowli zwierząt, a także zakupiono maszyny i urządzenia.

W okresie przejściowym Agencja dofinansowała inwestycje w wysokości 157,6 mln zł, przy czym w 2004 roku wsparcie to było największe, bo wyniosło 61,3 mln zł (rys. 3). Związane to było z tym, iż w 2004 roku kontynuowano jednocześnie proces inwestycyjny rozpoczęty w 2001 roku w ramach „Koncepcji wsparcia finansowego programu restrukturyzacji strategicznych spółek hodowlanych AWRSP”, zasilać spółki w wysokości 39,2 mln zł oraz realizowano II etap wsparcia dofinansowując inwestycje związane z modernizacją fermy trzody chlewnej, rozbudową centrów hodowlanych koni, przygotowaniem infrastruktury stad ogierów na Mistrzostwa Polski Młodych Koni oraz dofinansowywano remonty i wyposażenia obiektów zabytkowych, ogółem w wysokości 22,1 mln zł. W latach następnych Agencja kontynuowała dofinansowanie inwestycji, które kształtowało się średnio na poziomie 32,1 mln zł.

Rysunek 3

Wielkość dopłat do kapitału przeznaczonych na inwestycje w latach 2001–2007 [mln zł]

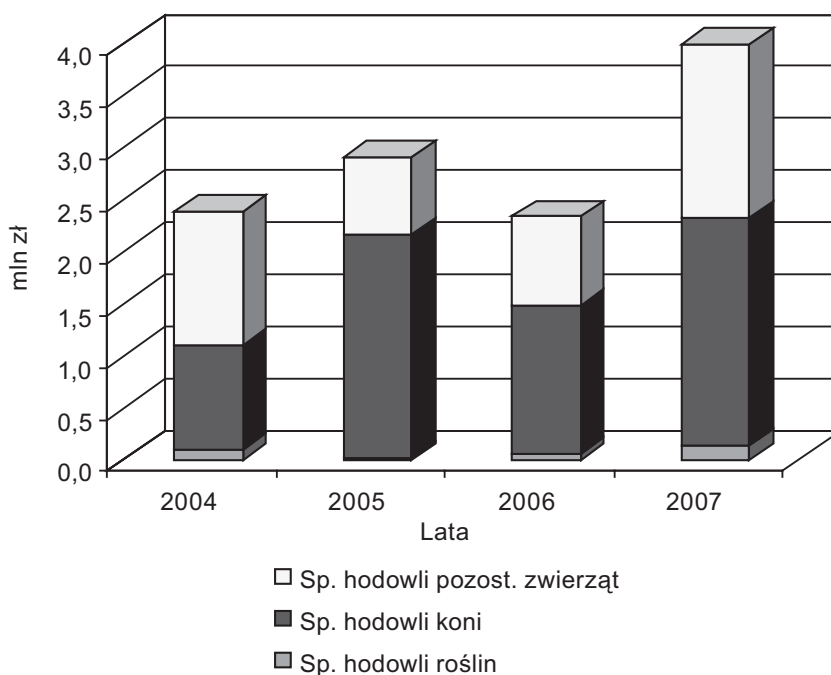
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ANR.

W latach 2001–2007 Agencja dofinansowała inwestycje w 58 spółkach, w tym w 16 spółkach hodowli roślin, w 21 spółkach hodowli koni oraz w 21 spółkach hodowli pozostałych zwierząt gospodarskich na łączną kwotę 221,9 mln zł.

Od 2004 roku Wspólnik wspierał finansowo również postęp hodowlany, dofinansowując zakup materiału biologicznego i hodowlanego oraz realizację prac badawczo – wdrożeniowych.

Na dofinansowanie zakupu materiału hodowlanego, nasienia i zarodków, Agencja przeznaczyła ogółem 11,6 mln zł. Największe dofinansowanie spółki otrzymały w 2007 roku (rys. 4), otrzymując prawie 4 mln zł, w tym spółki hodowli koni 2,2 mln zł. Należy jednak zaznaczyć, iż w 2007 roku ogólne wsparcie finansowe było wyższe o 8 mln zł od tego udzielonego zarówno w 2005 jak i 2006 roku i kształtowało się na poziomie 48 mln zł.

Osiągany przez spółki postęp hodowlany byłby niemożliwy bez ścisłej współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi i korzystania z najnowszych badań naukowych w zakresie hodowli roślin i zwierząt. Ze względu na znaczenie pro-

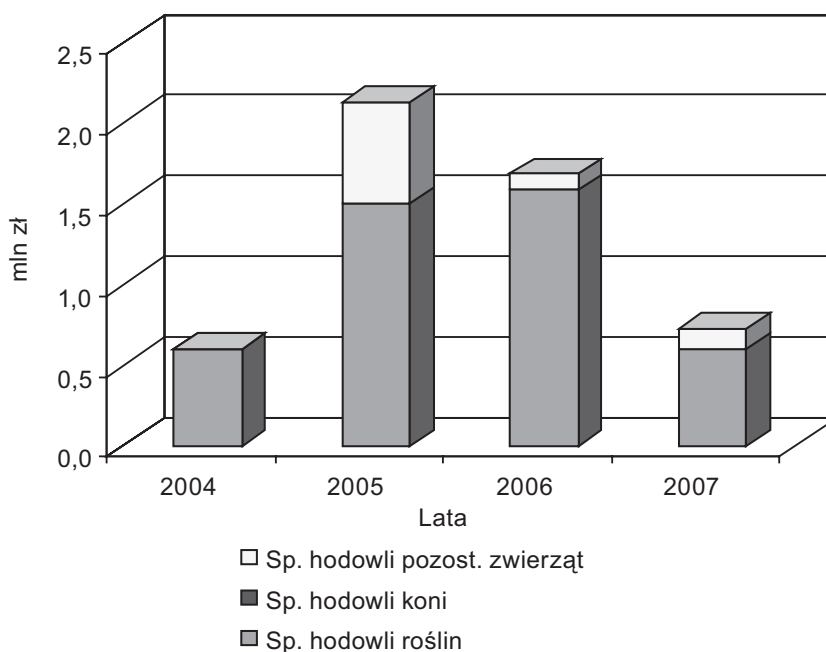
Rysunek 4

Wielkość dopłat do kapitału przeznaczonych na materiał biologiczny w latach 2001–2007 [mln zł]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ANR.

gramów badawczych dla hodowli roślin, ANR uczestniczyła w ich realizacji, wykonywanych głównie przez wyższe uczelnie oraz placówek PAN. Wyniki tych prac wpływały na wdrożenie nowych materiałów, technik i technologii do procesów hodowlanych, a w rezultacie na tworzenie nowych, wartościowych odmian uprawnych. W latach 2004–2007 Agencja dofinansowała prace badawczo wdrożeniowe w 13 spółkach na kwotę 5,1 mln zł, w tym w 10 spółkach hodowli roślin w wysokości 4,3 mln zł oraz w 3 spółkach hodowli pozostałych zwierząt gospodarskich. Najwyższe wsparcie spółki uzyskały w 2005 roku otrzymując ogółem 2,1 mln zł (rys. 5), w tym spółki hodowli roślin 1,5 mln zł oraz spółki hodowli pozostałych zwierząt gospodarskich 0,6 mln zł.

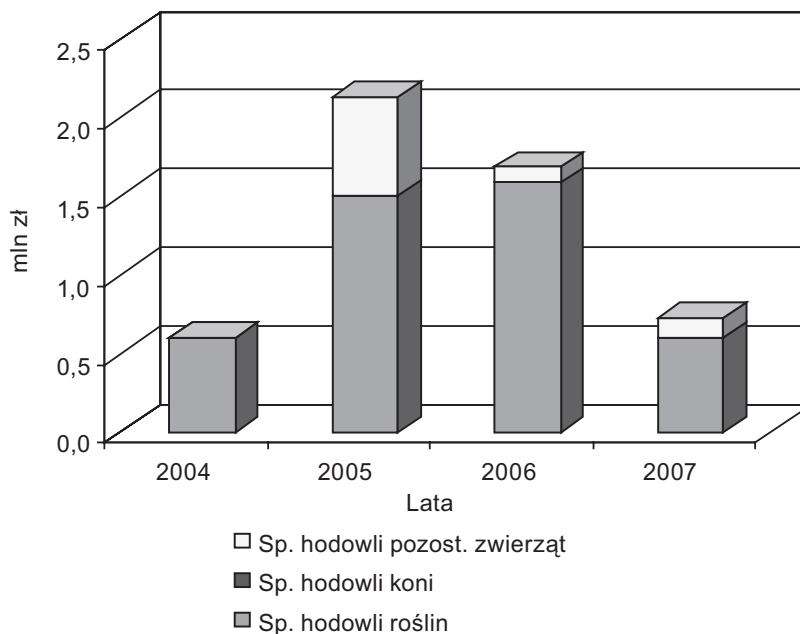
Udzielana przez Agencję Nieruchomości Rolnych pomoc finansowa przeznaczana była również na pokrycie strat bilansowych. W badanym okresie Wspólnik pokrył straty w 22 spółkach na łączną kwotę 53 mln zł, co stanowiło 18% ogólnego wsparcia udzielonego przez Agencję. W latach 2001–2003 w 6 spółkach na łączną kwotę 14,8 mln zł, natomiast w okresie przejściowym w 16 spółkach na kwotę 38,2 mln zł. Straty pokrywano wyłącznie w uzasadnionych

Rysunek 5

Wielkość dopłat do kapitału przeznaczonych na prace badawczo – wdrożeniowe w latach 2001–2007 [mln zł]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ANR.

Rysunek 6

Wielkość dopłat do kapitału przeznaczonych na pokrycie strat bilansowych w latach 2001–2007 [mln zł]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ANR.

sytuacjach, gdy powstawały one w wyniku realizacji procesów restrukturyzacyjnych spółek, w tym restrukturyzacji zatrudnienia, a także w sytuacjach nadzwyczajnych (zdarzenia losowe).

Podsumowanie

Spółki hodowlane ANR odgrywały i nadal odgrywają ważną rolę w kreowaniu i upowszechnianiu postępu biologicznego w polskim rolnictwie, z tego punktu widzenia bardzo istotne było i jest zachowanie przez nie perspektyw rozwojowych. Są one spółkami prawa handlowego, z czego wynika obowiązek pokrywania wydatków z własnych przychodów. Dopłaty do kapitału dokonane przez Wspólnika były ważnym elementem wsparcia działalności inwestycyjnej, która odzwierciedla perspektywę rozwojową spółek strategicznych, ich szanse utrzymania się na rynku, unowocześnienia i zwiększenia potencjału wytwórczego. Realizacja inwestycji dofinansowywanych przez Agencję pozwoliły spółkom na modernizację i restrukturyzację prowadzonej działalności hodowlanej.

Literatura

- DZUN W.: Społeczno – ekonomiczne uwarunkowania i efekty restrukturyzacji PGR w latach dziewięćdziesiątych [w:] *Wieś i rolnictwo na przełomie wieków*. PAN Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa, Warszawa 2001.
- DZUN W.: Jednoosobowe spółki Skarbu Państwa w rolnictwie – dotychczasowe doświadczenia. *Wieś i Rolnictwo* 2002, nr 3.
- JANASZ K., JANASZ W., WIŚNIEWSKA J.: *Zarządzanie kapitałem w przedsiębiorstwie*. Centrum Doradztwa i Informacji Difin sp. z o.o., Warszawa 2007.
- KOZŁOWSKA-BURDZIAK M.: *Instytucjonalne uwarunkowania przekształceń własnościowych państwowych gospodarstw rolnych w Polsce w latach 1992–2002*. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2006.
- MANTEUFFEL R.: *Ekonomika i organizacja gospodarstwa rolniczego*. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa 1981.
- PASTUSIAK R.: *Ocena efektywności inwestycji*. Ce De Wu Sp. z o.o., Warszawa 2003.
- RUNOWSKI H.: *Efektywność przedsiębiorstw hodowli roślin i zwierząt [w:] Agrobiznes jako podstawa rozwoju gospodarczego regionu rolniczego*. Wyd. AR, Lublin Tom I, 1995.
- RUNOWSKI H.: *Przedsiębiorstwa hodowli roślin i zwierząt AWRSP – dotychczasowe doświadczenia i perspektywy [w:] Wielkoobszarowe przedsiębiorstwa rolnicze – wczoraj, dziś i jutro*. SGGW, Warszawa 1998.
- SZCZEPAŃSKI J.: SZYSZKO L. (red.): *Finanse przedsiębiorstwa*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007.
- WOŚ A.: *Wzrost gospodarczy i strategie rozwoju polskiego rolnictwa*. Eseje 2. IERiGŻ. Warszawa 1998.
- WOŚ A.: *Analiza produkcyjno – ekonomicznej sytuacji rolnictwa i gospodarki żywnościowej w 2006 roku*. IERiGŻ – PIB, Warszawa 2007.
- ZIĘTARA W.: *Procesy prywatyzacji w rolnictwie polskim – formy, skala i problemy [w:] Transformacja rolnictwa polskiego i ukraińskiego w latach 90*. Wyd. „Wieś Jutra”, Warszawa 2002.

Subsidies for capital as a source of founding development activities in breeding companies run by APA

Abstract

This article describes subsidies for capital as a source of founding development activities in breeding companies. Farm crop and livestock companies, that have particular importance to the national economy, which rights of shares or stocks are performed by the Agricultural Property Agency, received financial support of 293,2 milion PLN in years 2001–2007. The subsidies for capital have been

allocated to finance investment, acquisition of biological and breeding material, research and implementation projects and cover balance losses. The investment program taken in companies led to the upgrading of the material – technical base of breeding and created opportunities for strategic farms to become companies guaranteeing high efficiency in farming and production on elevated economic and financial level.